

Misdaadgeschiedenis van Tytsjerksteradiel (6)

De twee Burgumerdaam moorden

Het is zeldzaam dat twee moorden bijna op dezelfde plek zijn gepleegd. Ze hadden niets met elkaar te maken en toch pleegden Paulus Makkes Paulusma in 1876 en Gosse Pieters Meyer in 1879 een moord, bijna op dezelfde plek op de Burgumerdaam. J. Woudenberg uit Leeuwarden maakte op de wijze van "Soldaat o God" het volgende moordlied. Door de liederenbank van het Meertensinstituut weten we ook de wijze.

Staat vrien - den e - ven stil

Bij 't geen ik zin - gen wil

Het is een treu - rig lied

Te Ber - gum is ge - schied

't Ge - beur - de wat ons de cou - rant heeft ge - meld

Maakt me - nig - een droe - vig te moe en ont - steld.

Hier in dit kort ge - dicht

Breng ik U aan het licht

Hoe dat een Kain weer

zijn broe - der stiet te - neer

Drie jaar zijn heen gesneld
Dat Berghuis werd geveld
Schier op dezelfde grond
Waar men dit offer vond
Men zegt, dat de moord door twist is ontstaan,
De drank sloeg hier zeker de hoofdtoon aan.

Maar hoe 't ook wezen mag
Hem trof de zwaarste slag
In 't best zijns levensstrijd
Werd hem een graf bereid, (bis)

De man werd neergeveld
Zo 't nieuwsblad ons vermeldt,
Was ene polderman
Hij heette Boersma Jan
Hij was voor zijn moeder kostwinnend kind
Hij werd door haar als haar ooglicht bemind

Geen wonder die vrouw
Nu klaagt van bitter rouw
Daar zij haarr dierbaar kind
Ontzield nu weder vindt (bis)

Ontzettend is 't gezicht
Te zien hoe 't lijk daar ligt,
Daar uit een wijden wond
Zijn bloed stroomt langs den grond,
Het offer had in zijn benauidheid getracht,
Te snellen naar huis, maar had daartoe geen kracht.

Door 't veel verlies van bloed,
Dat hem verzwakken doet
Zijgt hij ten gronde neer
En leeft voor d'aard niet meer. (bis)

Ziet hoe de moeder treurt,
Wat bleek haar wangen kleurt,
Toen zij de mare hoort!
Men heeft uw zoon vermoord,
Mijn God! klaagt de moeder, mijn kind is gedood
O Heer! Schenk mij kracht, want mijn smart is zoo groot.

Mijn ziel smelt weg door 't leed,
Daar men mijn zoon zoo wreed,
Zo snood ten grave stiet
Door 't mes van een bandiet (bis)

Met een geprangd gemoed
Klaagt zij: hij was zo goed.
Hij was mijn troost, mijn straf.
Mijn hoop tot aan het graf
Maar daar ligt mijn hoop en mijn staf nu ter neer
Zielloos, hij leeft voor deez' aarde niet meer.

Mijn kind, u ben ik kwijt,
O God der Eeuwigheid,
Ziet op deez' dode neer,
Ontferm zijn ziel, Heer! (bis)

Troost, moeder nu in 't lot
bij 't zielloos overschot,
Van 't wreed vermaarde pand.

No. 4 Uitgave van Gebrs. v. d. Meulen, Boekh., Bergum.

Foto Burgumerdaam Foto Douwe&Jacob Franke archief (bewerking Tine Siebenga)

Wat bezielde Paulusma om Berghuis te doden?

In de nacht van maandag 18 op dinsdag 19 september 1876 is de 22-jarige Hendrik Siebolts Berghuis uit Stroobos slachtoffer geworden van een 'moedwillige moord' door Paulus Makkes Paulusma. Berghuis kwam zelf uit een "deftige stand" en Paulusma was een arbeider. Ze kenden elkaar niet eens, wat maakte Paulusma dan zo boos dat hij Berghuis wilde doden? Of was het standsverschil juist het motief?

Paulus was met twee personen in herberg 't Roodhert. Het was al laat en ze zouden naar huis gaan. Tegenover de herberg "De drie gekroonde baarzen" ontmoetten ze een ander gezelschap van vijf personen. Een van deze mensen vroeg Paulus om nog even bij de herberg van Van der Werf aan te steken. Berghuis zei toen dat het tijd was om naar huis te gaan. Dit was aanleiding voor een discussie. Paulusma zei toen tegen Berghuis: 'Jij vuile smeerlap, men zou je in de sloot schoppen. Jij met je hoge hoed op!' Toen werd Berghuis boos en sloeg Paulus tegen het hoofd. Die sloeg een keer terug. Berghuis pakte hem bij de kraag en smeed hem over de weg. Toen wilde Paulus hem weer pakken, maar een van de aanwezigen sprong ertussen en zei dat het maar een grapje was. Paulus ging toen richting Burgumerdaam. Berghuis van 'deftige stand' wilde verhaal halen bij die 'gewone arbeider' en rende hem achterna. Bij deze onverwachte aanval trok Paulus zijn 'poepenmes' (Duits zakmes) en stak Hendrik eerst twee keer in het voorhoofd en de kaak. Door de derde steek in de borstholte raakte hij dodelijk gewond. Toen Berghuis riep: 'Ate, Ate, haal een dokter!' vluchtte Paulus. Een dag later pakten ze Paulus op met het bloed nog aan zijn handen. Zo stond Paulus voor de burgemeester, er was geen ontkennen meer aan.

Paulus Makkes Paulusma kreeg 8 jaar, maar een half jaar voordat die 8 jaar om waren, in 1884, mocht hij de gevangenis verlaten vanwege goed gedrag. In het geheime register voor 'ontslagen gevangenen' kunnen we bij zijn foto het volgende lezen...

Paulus Makkes Paulusma, oud 34 jaar

Arbeider, gehuwd, Protestant, geboren te Garijp, laatst gewoond hebbende te Suameer. Lang 1.6 meter, haar en wenkbrouwen blond, voorhoofd smal, ogen grijs, neus gewoon, mond klein, kin spits, zonder baard, aangezicht ovaal klear gezond, is kaalhoofdig.

Werd 21 December 1876 wegens moedwillige doodslag door het gerechtshof te Leeuwarden tot 8 jaren tuchthuisstraf veroordeeld. Hij genoot 6 maanden afslag en is 4 april jl. na gratie bekomen te hebben uit de strafgevangenis te Leeuwarden ontslagen en heeft zich ter ontvangst zijner uitgaanskas naar Franeker begeven.

Zijn gedrag was zeer goed. Hij was als wever werkzaam.

Hij kan niet schrijven.

Paulus Makkes Paulusma is overleden op 26 november 1926 in Leeuwarden als weduwnaar van Kaaske Klazes van der Wal uit Sumar, met wie hij in 1873 was getrouwd.

Op dezelfde plaats delict drie jaar later, in de nacht van 7 op 8 september 1879, was het weer raak op de Burgumerdaam.

Vijf veedrijvers uit Rypstjerk gingen richting de veemarkt van Rolde. Na de draaibrug kwamen ze drie personen tegen die uit de herberg kwamen. Een van die mannen, een zekere Jan Hanzes Boersma, was aangeschoten en schold Gosse Pieters Meijer uit. Hij treiterde hem zo erg dat Gosse boos werd en er volgde een heftige ruzie. Gosse had zelf ook een paar slokjes op. Ze deden toen allebei hun jas uit en de een zei tegen de ander: 'Kom maar eens over de helft als je durft!' Meijer's maat, Rozenburg, zou Boersma slaan met een stok maar raakte de verkeerde. De strijd beperkte zich tot Gosse en Jan, omdat een van de veedrijvers een oude dienstmaat herkende tussen Jan's maten. De getuigen zagen wel dat ze elkaar aanvlogen, maar niet dat er een mes in het spel was. Een van de aanwezigen heeft gezien dat Jan scheef door de berm naar een huisje ging. Jan's beide maten riepen hem toen, maar hij kwam niet. Zonder hun maat zijn de twee de draaibrug overgegaan, naar huis. Gosse is toen naar de andere veedrijvers gegaan en zei tegen hen: 'Ik heb hem (Jan) een beste stomp (of prik?) gegeven!' Verder wordt over het hele gebeuren niet meer gerept.

Jan's beide maten zouden hem toen toch maar ophalen, maar hij was er niet meer. Zijn jas lag nog wel op de grond. Ze lagen er niet wakker van dat Jan er niet meer was. Ze hebben zijn jas toen maar naar de moeder van Gosse gebracht en op het kippenhok gelegd.

Het mes van Gosse

De volgende ochtend werd het slachtoffer bij het huisje van Slotegraaf gevonden. Er liep een spoor van bloed vanaf de plek van de worsteling tussen Gosse en Jan naar het huisje. Jan moet hier op het raam hebben getikt om hulp, want hier zat ook bloed op. Het stoffelijk overschot is toen naar de schuur van het "Roodhert" gebracht in afwachting van de lijkschouwing. De moord was snel bekend. Het bericht raakte op ieders lippen en nog voordat de zon onderging, was het ook al bekend op de veemarkt in Rolde. Gosse moet hebben gezegd: 'Ik word hier raar van.' De veedrijvers liepen 's avonds de veldwachters bij Drachten tegemoet en toen werden Meijer en Rozenberg gearresteerd. De laatste kon zijn onschuld bewijzen en is weer vrijgelaten. Het vreemde was dat Gosse zijn mes niet had weggegooid. Toen de veldwachters het vonden, dachten ze het moordwapen gevonden te hebben, maar Gosse ontkende dat hij een mes had gebruikt. Het mes van Gosse was lastig bewijsmateriaal, want het was te stomp voor de steekpartij. Bovendien zaten er geen bloedsporen aan. Ook niet in zijn kleren en zelfs niet in zijn zak.

Vrijspraak bepleit door Mr. Tiete van Hettinga Tromp

Mr. T. v. Hettinga Tromp was de advocaat van Gosse en bracht met allerlei stellingen naar voren dat Gosse niet met een mes had gestoken. De beschuldigde had niet eens bloed aan de kleren. Het slachtoffer had twee steken gekregen. Eén in de hals en één dwars door de borst. Hij werd alleen beschuldigd van de steek in de hals. Gosse gaf toe dat hij een stomp had gegeven, maar niet met een mes. De advocaat gaf ook aan dat er mogelijk een tweede dader in het spel was. Nadat iedereen al weg was, kon de ruziezoekende Jan Boersma ook door een ander zijn neergestoken. Mr. Tiete van Hettinga Tromp vraagt dan ook vrijspraak omdat er geen wettig bewijs is.

Vrijspraak bepleit door Mr. Tiete van Hettinga Tromp

Mr. T. v. Hettinga Tromp was de advocaat van Gosse en bracht met allerlei stellingen naar voren dat Gosse niet met een mes had gestoken. De beschuldigde had niet eens bloed aan de kleren. Het slachtoffer had twee steken gekregen. Eén in de hals en één dwars door de borst. Hij werd alleen beschuldigd van de steek in de hals. Gosse gaf toe dat hij een stomp had gegeven, maar niet met een mes. De advocaat gaf ook aan dat er mogelijk een tweede dader in het spel was. Nadat iedereen al weg was, kon de ruziezoekende Jan Boersma ook door een ander zijn neergestoken. Mr. Tiete van Hettinga Tromp vraagt dan ook vrijspraak omdat er geen wettig bewijs is.

Mr. Tiete van Hettinga Tromp (1839-1906)

De rechtbank dacht hier anders over en heeft Gosse Pieters Meijer veroordeeld tot een tuchthuisstraf van vijf jaar en is zonder aftrek pas op 4 december 1884 vrijgelaten. In het geheime register voor 'ontslagen gevangenen' kunnen we bij zijn foto het volgende lezen...

Gosse Pieters Meijer oud 30 jaar, veedrijver, ongehuwd, Protestant, geboren te Ferwerd, laatst gewoond hebbende te Rijperkerk, Lang 1.70 meter haar en wenkbrauwen blond, voorhoofd smal, ogen blauw, neus gewoon, mond klein, kin spits, baard zonder, aangezicht ovaal, kleur gezond, kaalhoofdig:- Werd 4 December 1879 door het gerechtshof te Leeuwarden veroordeeld wegens moedwillige doodslag tot 5 jaar tuchthuisstraf. Hij werd 4 december jl. uit de strafgevangenis te Leeuwarden ontslagen en zal zich ter ontvangst zijner uitgaanskas naar Buitenpost, gemeente Achtkarspelen begeven. Zijn gedrag in de gevangenis was zeer goed. Hij was als algemeen wasscher werkzaam. Hij kan niet schrijven. Gosse Pieters Meijer is op 83-jarige leeftijd overleden in Deventer.

Bronnen:

Boek: Moord en doodslag in Friesland (Fenno L. Schoustra)

Internet: Meertensinstituut, Tresoar, LC Digitaal